19/06/2022

Οι νέες προκλήσεις της Τουρκίας και τι προβλέπει η Συνθήκη της Λωζάνης για Ιμβρο, Τένεδο και Φανάρι

/ Επικαιρότητα

Είναι γνωστό ότι κάθε φορά που η Τουρκία αντιμετωπίζει έντονα εσωτερικά προβλήματα και ο πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν βλέπει τη δημοτικότητά του να υποχωρεί, η Άγκυρα εξάγει την κρίση προς την Ελλάδα, κλιμακώνοντας τις προκλήσεις.

Πλέον μέσα στο κλίμα αναθεωρητισμού που έχει ενισχυθεί μετά και τη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, Τούρκοι αξιωματούχοι αφενός κατηγορούν την Ελλάδα για παραβίαση της Συνθήκης της Λωζάνης, και αφετέρου ζητούν εμμέσως πλην σαφώς την αναθεώρησή της θέτοντας θέμα κυριαρχίας των ελληνικών νησιών.

- Της Δέσποινας Σωτηρίου

Παραβλέπει βέβαια η Τουρκία τις συνεχείς παραβιάσεις των όρων της Συνθήκης εκ μέρους της, κυρίως στα θέματα που αφορούν στον ελληνισμό της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου. Η Συνθήκη της Λωζώνης υπεγράφη στις 24 Ιουλίου του 1923, στην ομώνυμη ελβετική πόλη από την Ελλάδα, την Τουρκία και τις υπόλοιπες χώρες που πολέμησαν στον Ά’ Παγκόσμιο Πόλεμο και την Μικρασιατική εκστρατεία (1919-1922) και συμμετείχαν στην Συνθήκη των Σεβρών συμπεριλαμβανομένης και της ΕΣΣΔ (που δεν συμμετείχε στην προηγούμενη συνθήκη).

Συμβαλλόμενοι ήταν από τη μια πλευρά η νεότευκτη κυβέρνηση της Μεγάλης Εθνοσυνελεύσεως της Τουρκίας (που έρχεται να αντικαταστήσει την παραπαίουσα εδώ και δεκαετίες Οθωμανική Άυτοκρατορία) και από την άλλη επτά χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας· οι υπόλοιπες ήταν η Βρετανική Αυτοκρατορία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιαπωνία, η Ρουμανία και το τότε Σερβο-κροατικό-σλοβενικό κράτος.

«Φιλική» συμμετοχή είχαν οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Σοβιετική Ένωση και η Βουλγαρία. Επίσης, η Συνθήκη απαρτίζεται από το βασικό κείμενο συν άλλες 17 εξίσου σημαντικές συμβάσεις, πρωτόκολλα και δηλώσεις, κάποιες εκ των οποίων οριστικοποιήθηκαν πολύ πριν από το καλοκαίρι. Η υπογραφείσα συνθήκη ήταν το αποτέλεσμα της σχετικής διάσκεψης που ξεκίνησε στις 7 Νοεμβρίου 1922 μεταξύ των προαναφερομένων μελών.

Στο κείμενο της Συνθήκης συμπεριλαμβάνεται και η Σύμβαση της Λωζάνης που αποτελεί συντομότερο κείμενο και υπογράφηκε νωρίτερα, στις 30 Ιανουαρίου 1923.Οι αποζημιώσεις
Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώσει σε είδος (ελλείψει χρημάτων) τις πολεμικές επανορθώσεις.

Η αποπληρωμή έγινε με επέκταση των τουρκικών εδαφών της Ανατολικής Θράκης πέρα από τα όρια της συμφωνίας. Τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος παραχωρήθηκαν στην Τουρκία με τον όρο ότι θα διοικούνταν με ευνοϊκούς όρους για τους Ελληνες. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έχασε την ιδιότητα του Εθνάρχη και το Πατριαρχείο τέθηκε υπό ειδικό διεθνές νομικό καθεστώς.

Σε αντάλλαγμα, η Τουρκία παραιτήθηκε από όλες τις διεκδικήσεις για της παλιές περιοχές της Οθωμανικής Άυτοκρατορίας εκτός των συνόρων της και εγγυήθηκε τα δικαιώματα των μειονοτήτων στην Τουρκία. Με ξεχωριστή συμφωνία μεταξύ

Ελλάδας και Τουρκίας αποφασίστηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή μειονοτήτων από τις δύο χώρες και η αποστρατικοποίηση κάποιων νησιών του Αιγαίου.

Εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή οι Έλληνες κάτοικοι της νομαρχίας της Κωνσταντινούπολης (οι 125.000 μόνιμοι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης, των Πριγκηπονήσων και των περιχώρων, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι πριν από τις 30 Οκτωβρίου 1918) και οι κάτοικοι της Ίμβρου και της Τενέδου (6.000 κάτοικοι), ενώ στην Ελλάδα παρέμειναν 110.000 Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Ίμβρος και Τένεδος

Σύμφωνα με το άρθρο 14 της Συνθήκης της Λωζάννης, «τα νησιά του Αιγαίου Ίμβρος και Τένεδος, που παραμένουν υπό τουρκική κυριαρχία, θα έχουν ειδική διοικητική οργάνωση αποτελούμενη από τοπικά στοιχεία και θα παρέχουν κάθε εγγύηση για το μη μουσουλμανικό ιθαγενή πληθυσμό, στο μέτρο που αφορά την τοπική διοίκηση και την προστασία προσώπων και περιουσιών.

Η διατήρηση της τάξης, θα διασφαλίζεται από αστυνομική δύναμη τα μέλη της οποίας θα προσλαμβάνονται μεταξύ του τοπικού πληθυσμού από την προαναφερθείσα τοπική διοίκηση και θα τίθενται κάτω από τις διαταγές της». Για τα δύο νησιά, είχε προβλεφθεί η θέσπιση καθεστώτος τοπικής αυτονομίας και αυτοδιοίκησης, ως παροχή εγγυήσεων στο γηγενή μη μουσουλμανικό πληθυσμό, ο οποίος εκείνη την εποχή αποτελούσε και τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων των νησιών.

Ωστόσο, οι προβλέψεις του άρθρου αυτού ουδέποτε εφαρμόσθηκαν και η Τουρκία υπέχει σαφώς διεθνής ευθύνη γι’ αυτό. Μάλιστα, το 1964 το τουρκικό κράτος απαγόρευσε και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (ως μέρος της μειονοτικής εκπαίδευσης), με αποτέλεσμα ο κύριος όγκος των μαθητών να μεταναστεύσει στην Κωνσταντινούπολη ή την Ελλάδα.

Τα μέτρα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τη δραματική μείωση του πληθυσμού της ελληνικής μειονότητας στα δύο νησιά• έτσι, από 7.500 άτομα το 1960, ο πληθυσμός και στα δύο νησιά ανέρχεται σήμερα σε 450 περίπου άτομα (μόνιμοι κάτοικοι).

Οι μειονοτικοί που συνεχίζουν να κατοικούν στην Ίμβρο και την Τένεδο βρίσκονται αντιμέτωποι με πολλά ακόμη προβλήματα, συναφή, κυρίως, με τις ατομικές και κοινοτικές-βακουφικές περιουσίες.

Οι τουρκικές Αρχές δεν αναγνωρίζουν την κυριότητα των ιδρυμάτων της μειονότητας επί πολλών ακινήτων, ναών και παρεκκλησίων. Με το πρόσχημα δε

της κατάρτισης του νέου κτηματολογίου, την ανακήρυξη μεγάλων περιοχών ως διατηρητέων πολιτιστικών ή φυσικών μνημείων, την απαλλοτρίωση, καθώς και τη μη αναγνώριση παλαιών τίτλων κυριότητος, πολλά ακίνητα, ακόμη και ναοί, περιήλθαν στο Τουρκικό Δημόσιο.

Εν συνεχεία, μέρος αυτών εκποιήθηκε σε εποίκους προερχόμενους από την ενδοχώρα. Η Κοινότητα Τενέδου (Βακούφι Κοίμησης Θεοτόκου) προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Άνθρώπου για την κατοχύρωση της περιουσίας της. Στην εν προκειμένω απόφασή του, το Ε.Δ.Δ.Ά. δικαίωσε το Βακούφι της Τενέδου (δελτίο τύπου), ζητώντας, μάλιστα, για τρία εκ των ακινήτων λατρευτικού χαρακτήρα (ναός, νεκροταφείο), την επιστροφή τους στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους, χωρίς να προσφέρει στο τουρκικό κράτος την εναλλακτική επιλογή της αποζημίωσης.

Σημαντική καμπή για τους Έλληνες μειονοτικούς της Ίμβρου και της Τενέδου, που εξακολουθούν να διαμένουν στα νησιά, αλλά και αυτών της διασποράς, αποτέλεσε η έκθεση του Ελβετού Βουλευτή, μέλους της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, κ. Gross, έκθεση που ανέδειξε ένα ζήτημα που, για μεγάλο χρονικό διάστημα, παρέμενε στη σκιά.

Το Ψήφισμα, που υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια (27 Ίουνίου 2008) και συνοδεύει την έκθεση, συνδυάζει τις συστάσεις προς την Τουρκία (μέτρα που θα λύνουν τα προβλήματα του παρελθόντος, δηλαδή τα περιουσιακά, τα εκπαιδευτικά και αυτά της ανάδειξης των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών των δύο νησιών) με την προτροπή της αναζήτησης λύσεων που θα επέτρεπαν στο μέλλον την αρμονική συνύπαρξη Χριστιανών και Μουσουλμάνων στην Ίμβρο και την Τένεδο, σε συνδυασμό με τη δημιουργία συνθηκών επιστροφής των Ίμβρίων και Τενεδίων Ελλήνων της διασποράς, ανεξάρτητα αν αυτοί έχουν ή όχι την τουρκική υπηκοότητα.

Η επαναλειτουργία του σχολείου στην Ίμβρο αποτελεί, σαφώς, ένα πρώτο βήμα, ωστόσο οι ειλικρινείς προθέσεις της τουρκικής πλευράς θα κριθούν από τη διασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών (επαγγελματικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών, κλπ) για τη βιώσιμη συνέχιση της παρουσίαςτης ελληνικής κοινότητας στον τόπο καταγωγής της.

Η διεθνής υποχρέωση της Τουρκίας

Η προστασία της ελληνικής μειονότητας στην Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Τένεδο ήταν και συνεχίζει να είναι διεθνής υποχρέωση της Τουρκίας, βάσει της Συνθήκης της Λωζάνης, παρά τη συστηματική παραβίασή της.

Στη σημερινή εποχή, η αποτελεσματική προστασία των μειονοτήτων αποτελεί υποχρέωση της Τουρκίας έναντι των ίδιων των πολιτών της. Συνιστά δε και πρόβλεψη των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, στα οποία θα πρέπει να προσαρμοσθεί η Τουρκία στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής της πορείας.

Σε όλες τις ετήσιες Εκθέσεις Προόδου για την Τουρκία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επισημαίνει τα υπάρχοντα προβλήματα και αναμένει από την υποψήφια χώρα την αποτελεσματική διευθέτησή τους. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην τελευταία Έκθεση Προόδου για την Τουρκία επισημαίνει ότι: «Το ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης 1625 (2008) σχετικά με το δικαίωμα ιδιοκτησίας στα νησιά Gökçeada (Ίμβρος) και Bozcaada (Τένεδος), θα πρέπει να εφαρμοστεί πλήρως»